

**СЕКРЕТАР
РАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ**

01601, Україна, м. Київ, вул. Командарма Каменєва, 8. Тел.: /044/ 255-06-53

13.03.2018 № 378/11-08/2-18

**Народному депутатові України
ІЛЄНКУ А.Ю.**

*До вих. № 158/11-08/2-18
від 30.01.2018*

Шановний Андрію Юрійовичу!

За результатами розгляду в Апараті Ради національної безпеки і оборони України депутатського запиту групи народних депутатів України, оголошеного на засіданні Верховної Ради України 19 січня 2018 року, про необхідність вжиття заходів реагування щодо антидержавної діяльності представників Української православної церкви Московського Патріархату в Україні повідомляю.

З метою всебічного аналізу та визначення можливих механізмів реагування по суті поставлених народними депутатами України питань згаданий депутатський запит було направлено для розгляду в межах компетенції до Кабінету Міністрів України та Служби безпеки України з проханням поінформувати про результати.

Відповідь Міністерства культури України, як спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у сфері релігії, та довідка щодо позиції Служби безпеки України додаються.

Додаток: на 6 арк. в 1 прим.

З повагою

Олександр ТУРЧИНОВ

0009932

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

вул. І. Франка, 19, м. Київ, 01601
телефон 235-23-78, факс 235-32-57
E-mail: info@mincult.gov.ua

№ _____
На № _____

**Рада національної безпеки і
оборони України**

20.02.2018 457/18/14-18
4227/1/1-18 від 02.02.2018

Міністерством культури України спільно з Міністерством оборони України, Адміністрацією Державної прикордонної служби України та Службою безпеки України розглянуто депутатський запит групи народних депутатів (Ілленка А. Ю. та інших), який було оголошено на засіданні Верховної Ради України 19.01.2018, стосовно вжиття заходів реагування щодо антидержавної діяльності представників Української православної церкви, надіслано листом Секретаріату Кабінету Міністрів України від 02.02.2018 № 4227/1/1-18, у зв'язку з чим надаємо інформацію по суті порушеної проблематики.

Додаток на 4 арк.

Перший заступник Міністра

С. В. Фоменко

Міністерство культури України – **центральный орган** виконавчої влади, що діє згідно з Положенням про Міністерство культури України (далі - Положення), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 03.09.2014 № 495, і, відповідно до якого є спеціально уповноваженим **центральним органом** виконавчої влади у сфері релігії.

Департамент у справах релігій та національностей Міністерства культури України спільно з обласними та Київською міською державними адміністраціями постійно здійснюють моніторинг діяльності релігійних організацій та додержання прав громадян на свободу совісті.

На підставі звітів, які надходять до Міністерства культури від обласних та Київської міської державних адміністрацій можна констатувати, що суспільні зміни, які відбулися в Україні впродовж 2014 – 2015 років суттєво вплинули на найбільше в державі релігійне об'єднання – Українську православну церкву, яка перебуває в єдності з Російською православною церквою.

Анексія Російською Федерацією Криму та відверта агресія в східних областях України сприяли тому, що в середовищі Української православної церкви намітився ідеологічний розкол, ознаками якого є активна зміна релігійними громадами, що входять до складу цього об'єднання, власного підпорядкування у канонічних і організаційних питаннях та перехід до Української православної церкви Київського патріархату.

Щодо особливостей реєстрації релігійних організацій в Україні

Реєстрація релігійних організацій в Україні передбачає реєстрацію статутів (положень) цих релігійних організацій виключно для одержання останніми правоздатності юридичної особи, а не для легалізації їхньої діяльності на території України.

Статус юридичної особи відповідно до статті 7 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації в Україні» може бути наданий таким релігійним організаціям як релігійні громади, управління і центри, монастирі, релігійні братства, місіонерські товариства (місії), духовні навчальні заклади, а також об'єднанням, що складаються з вищезазначених релігійних організацій. Релігійні об'єднання представляються своїми центрами.

Серед наведеного переліку релігійних організацій відсутнє таке поняття як «церква», і як вид релігійної організації чи об'єднання релігійних організацій не має в Україні статусу юридичної особи.

Тобто, «Українська православна церква» не є юридичною особою. Це об'єднання, до складу якого входять згадані у статті 7 Закону види релігійних організацій. Статус юридичної особи має релігійна організація «Київська митрополія Української православної церкви».

Щодо присвоєння релігійній організації статусу «іноземна церква в Україні»

Статусу як «іноземна церква в Україні» українським законодавством не передбачено. Відповідно до статті 8 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» держава визнає право релігійної громади на її підлеглість у канонічних і організаційних питаннях будь-яким діючим в Україні та за її межами релігійним центрам (управлінням) і вільну зміну цієї підлеглості.

Статтею 9 цього ж Закону встановлено, що релігійні організації, керівні центри яких знаходяться за межами України, можуть керуватися у своїй діяльності настановами цих центрів, якщо при цьому не порушується законодавство України.

Щодо зміни назви «Українська православна церква» на назву «Російська православна церква в Україні»

Вимоги до назв юридичних осіб в Україні регулюються «Вимогами до написання найменування юридичної особи, її відокремленого підрозділу, громадського формування, що не має статусу юридичної особи, крім організації профспілки», затвердженими наказом Міністерства юстиції України від 5 березня 2012 р. № 368/5, зареєстрованими в Міністерстві юстиції України 5 березня 2012 р. за № 367/20680. Пунктом 2.2. цих Вимог встановлено, що найменування юридичних осіб (в тому числі релігійних організацій) можуть містити інформацію про засновника цієї юридичної особи, пунктом 1.8. визначено, що у найменуваннях може вказуватися належність до юридичної особи, яка створила зазначений відокремлений підрозділ.

Необхідно зазначити, що Руська (Російська) православна церква (далі – РПЦ) не виступає засновком релігійних центрів, управлінь чи інших релігійних організацій Української православної церкви і не є юридичною особою-створювачем, якій ці релігійні організації як відокремлені підрозділи належать.

Як зазначено в Статуті про управління Української православної церкви, що був прийнятий її Собором 25-27 листопада 1990 року (зі змінами і доповненнями), релігійні організації УПЦ «з'єднані» і «зберігають канонічну єдність» з РПЦ. Проте, вказаний Статут про управління УПЦ є внутрішнім документом цієї релігійної організації, який регламентує різні сторони її внутрішнього життя й, відповідно до статті 12 Закону, не підлягає реєстрації у державних органах.

Статтею 12 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» встановлено, що статут релігійної організації повинен містити відомості про місце релігійної організації в організаційній структурі релігійного об'єднання. Тобто, вимога про відображення «приналежності» до релігійної організації за межами України по суті має розкриватися на вимогу статті 12 Закону. Проте, в зареєстрованих відповідно до законодавства установчих документах релігійних організацій УПЦ, зокрема монастирів, навчальних закладів, релігійних громад та інш., відсутні згадки про їх зв'язок з Руською (Російською) православною церквою чи їх заснування нею.

Отже, те, що релігійні організації УПЦ «з'єднані» і «зберігають канонічну єдність» з РПЦ не зафіксовано в жодному офіційно зареєстрованому державними органами установчому документі жодної з релігійних організацій, які входять до складу УПЦ, а тільки у документах, що регламентують питання внутрішнього життя УПЦ й не підлягають реєстрації у державних органах.

З огляду на це, внесення до назви Української православної церкви уточнення щодо Руської (Російської) православної церкви чи зміна назви – суперечитиме затвердженим Мін'юстом Вимогам до назв юридичних осіб в Україні.

Разом з тим, впродовж 2014-2017 років до парламенту були внесені декілька законопроектів, спрямованих на розв'язання порушеного питання. Зокрема, проект Закону «Про внесення змін до Закону України "Про свободу совісті та релігійні організації" щодо назв організацій, керівні центри яких знаходяться за межами України» (реєстр. № 1244 від 04.12.2014 р.), проект Закону «Про особливий статус релігійних організацій, керівні центри яких знаходяться в державі, яка визнана Верховною Радою України державою-агресором» (реєстр. № 4511 від 22.04.2016 р.), проект Закону «Про внесення змін до Закону України "Про свободу совісті та релігійні організації" щодо назв релігійних організацій (об'єднань), які входять до

структури (є частиною) релігійної **організації (об'єднання)**, **керівний центр** (управління) якої знаходиться за межами України в державі, яка законом визнана такою, що здійснила військову агресію проти **України** та/або тимчасово окупувала частину території України» (реєстр. № 5309 від 26.10.2016 р.).

Як зазначають автори законопроекту реєстр. № 5309, його завданням є забезпечення відповідності назв релігійних **організацій**, які входять до **структури** релігійної організації, **керівний центр** якої **знаходиться за межами України в державі**, яка за законом визнана такою, що здійснила військову агресію проти України, статутам таких організацій.

З цією метою автори пропонують доповнити статтю 12 Закону «Про свободу совісті та релігійні організації», яка визначає зміст статутів (положень) релігійних організацій, нормативними приписами, відповідно до яких **релігійні організації** будуть зобов'язані відображати їх приналежність до **закордонних керівних центрів** (релігійних організацій (об'єднань)) шляхом відтворення у своїй назві, яка зазначається у статуті, повної назви цього **керівного центру**. Крім того, визначаються критерії «приналежності» чи «входження», зокрема **«входження до структури»**, «право прийняття рішень у канонічних і організаційних питаннях», «входження керівника до статутних органів управління» **закордонного керівного центру інше**.

Отже, за умови прийняття парламентом **України відповідного Закону України** та внесення до установчих документів релігійних організацій інформації щодо їх закордонних керівних центрів, державний **орган у справах релігій** отримає право вносити зміни до назв релігійних організацій **Української православної церкви**, які відображатимуть їх зв'язок з Руською (Російською) православною церквою.

Щодо загроз національній безпеці, яку становить діяльність УПЦ, підрив нею державного суверенітету та територіальної цілісності України.

Відповідно до Рекомендацій ОБСЄ за результатами Віденської зустрічі з проблем свободи релігії і віросповідання (липень 2003 р.), державам членам ОБСЄ рекомендовано не створювати спеціального законодавства, яке б обмежувало свободу совісті та діяльність релігійних організацій із міркувань національної безпеки, маючи на увазі загрозу тероризму, підготовку **спроб повалення влади та ін.** Зазначається, що всі необхідні обмеження прав і свобод, як правило, вже закладені в законодавствах держав і потрібно вміти правильно ними **користуватися**. Якщо ж з'являється потреба в нових обмеженнях, то вони однаково **потрібні як для релігійних, так і для інших асоціацій**. Якщо мова йде про вчинення членами релігійних груп **будь-яких злочинів** чи правопорушень, то ці злочини та правопорушення вже передбачені в законодавстві і немає ніяких підстав пристосовувати їх під поняття «**національної безпеки**» й вносити спеціальні правки в законодавство. Якщо мова йде про ідеологічні аргументи, які навіть підтримує більшість **громадян**, то такі обмеження неприємні, оскільки вони відсутні в переліку можливих обмежень для реалізації прав людини, передбачених міжнародними нормативно-правовими актами. Зокрема, це відноситься до такого популярного і вагомого аргументу як турбота про збереження «**культурної ідентичності**» народу даної країни чи місцевості.

Рекомендація ПАРЄ 1556 (2002) «Релігія і зміни в Центральній та Східній Європі» також підкреслює, що слід **запроваджувати** звичайні процедури, передбачені національними законодавствами, у всіх **випадках, коли** доведено, що релігійною свободою зловживають на шкоду громаді, правам, свободам і здоров'ю особи.

Разом з тим, пункт 17 Рекомендації ПАРЄ 1804 (2007) «Держава, релігія, світське суспільство і права людини» вказує, що **держави не повинні допускати** поширення релігійних принципів, які, будучи втіленими в життя, порушували б права

людини. Якщо в цьому плані існують сумніви, державам потрібно вимагати від релігійних лідерів зайняти недвозначну позицію на користь верховенства прав людини над будь-яким релігійним принципом.

Щодо діяльності представників Української православної церкви у Збройних силах України та інших військових формуваннях

У відповідності до листа Міністерства оборони України від 13.02.2018 № 220/836 зазначаємо, що забезпечення свободи совісті, світогляду і віросповідання особового складу Збройних Сил України здійснюється у відповідності до вимог законодавства, яким не допускається надання переваг або обмежень однієї релігії, віросповідання чи релігійної організації щодо інших та надається право кожному сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати жодної. Також, відповідно до Положення про службу військового духовенства (капеланську службу) у Збройних силах України, затвердженого наказом Міністерства оборони України від 14.12.2016 № 685, призначення священнослужителів на посади військових священників (капеланів) здійснюється за погодженням з органами Служби безпеки України. Крім того в районі проведення антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей священнослужителі Української православної церкви до душпастирської опіки військовослужбовців не залучаються.

Згідно з листом Адміністрації Державної прикордонної служби України від 07.02.2018 № 0.62-1303/0/6-18 зазначаємо, що взаємодія з релігійними організаціями в Державній прикордонній службі України здійснюється відповідно до законодавства України, розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 № 677-р «Про службу військового духовенства (капеланську службу) у Збройних Силах, Національній гвардії та Державній прикордонній службі України» та наказу МВС України від 10.10.2016 № 1065 «Про затвердження Положення про службу військового духовенства (капеланську службу) у Державній прикордонній службі України».

З метою запобігання впливу фактору багатоконфесійності на національні інтереси України у Збройних Силах України та інших військових формуваннях вживаються відповідні заходи стосовно недопущення цього впливу на їх особовий склад.

Підсумовуючи викладене вище, зазначаємо, що питання протидії деструктивній діяльності окремих представників Української православної церкви в єдності з Московським патріархатом, на думку Мінкультури, не може вирішуватись шляхом введення кардинальних законодавчих обмежень щодо такої діяльності, а уточнення та оновлення законодавства не повинні порушувати основоположних прав та свобод людини.

Разом з тим, ефективним шляхом розв'язання вказаного питання є притягнення таких представників УПЦ до відповідальності, зокрема вжиття щодо них всієї повноти відповідальності, передбаченої нормами кримінального та цивільного законодавства України. Особливо актуальним в цьому контексті виступатиме якісне функціонування правоохоронної системи держави.

Доцільним в контексті порушеного питання може також бути вимога до релігійного лідера, зокрема Предстоятеля УПЦ, зайняти недвозначну позицію щодо діяльності та висловлювань, поширюваних представниками кліру цієї Церкви, які, на думку народних депутатів України, становлять загрозу національній безпеці, державному суверенітету та територіальній цілісності України.

ДОВІДКА

**щодо позиції Служби безпеки України за результатами розгляду
депутатського запиту групи народних депутатів України, оголошеного
на засіданні Верховної Ради України 19 січня 2018 року**

За дорученням керівництва Служби безпеки України у Департаменті захисту національної державності розглянуто депутатський запит групи народних депутатів України, оголошений на засіданні Верховної Ради України 19 січня 2018 року про необхідність вжиття заходів реагування щодо антидержавної діяльності представників Української православної церкви.

Службою безпеки України вважається за доцільне (лист від 13.02.2018 № 5/3/3-Ко-4/30) з метою всебічної перевірки вказаної діяльності представників УПЦ та вжиття відповідних заходів реагування створити відповідну робочу групу при Міністерстві культури України, до складу якої включити фахівців у сфері релігій, представників з експертного середовища, істориків, культурологів, правозахисників, представників громадських організацій тощо, якій доцільно було б розглянути та вивчити питання викладені у зверненні народних депутатів України.

Апарат Ради національної безпеки і оборони України